

Miroslav Hudeček, Matrika domů v Blatničce.
Vydáno vlastním nákladem autora, Blatnička
2003, 784 s.

Autorské i vydavatelské „dítě“ blatnického amatérského (bez jakéhokoli negativního podtónu) historika Miroslava Hudečka rozhodně není „dítětem“ prvorozeným. Z pisatelova vztahu k malebné jihomoravské víscce se zrodilo již několik publikací, např. *Blatnička ve vzpomínkách a v roce 2000* či *Lidé a doba v Blatničce*. Především je však třeba poznamenat, že *Matrika domů v Blatničce* je „dítětem“ značně osobitým a poněkud vybočujícím z řady různých pojatých monografií o dějinách obcí, ať již z pera profesionálních historiků či nadšených amatérů.

Autor sám v úvodu objasňuje motivy vzniku této knihy. Prvotním impulzem byla citová vazba k rodnému domu, který vnímá – a dovolím si tvrdit, že není sám – jako jakési zhmotnění vzpomínek na své dětství, jako památník vlastní minulosti. Zároveň se však hlásí k předchozím snahám o zachycení demografického vývoje obce, k němuž vyzýval známý katolický kněz P. Antonín Šuránek, realizovat se snažil Stanislav Staněk a do podoby vydaného díla dovedl právě Hudeček.

Za stručným úvodem následuje několik reprodukcí plánů obce, především indikačních skic z roku 1827 a mapy katastru obce z roku 2000. Tyto reprodukcce jsou bohužel dosti malé, tj. zabírající vždy jen jednu stránku knihy formátu A5, černobílé a v nepříliš dobré „kopírkové“ kvalitě. Po nich pak již při listování knihou přicházíme na dalších 556 stranách k vlastní tzv. matrice domů. Ono „tzv.“ je vcelku namístě, neboť jde o pouhý název knihy, vytvořený autorem, nikoliv o odborný termín ze slovníku pomocných věd historických, čímž není v žádném případě řečeno, že by to byl název nevhodný či zavádějící. Chceme-li ovšem mít zcela přesnou představu, co se pod ním skrývá, nezbyvá nám než nahlédnout dovnitř. Uvnitř knihy najdeme 188 kapitol, věnovaných 188 domovním číslům, které tvoří obecní zástavbu. U každého domu je kromě čísla popisného, podle nichž jsou řazeny, uvedeno také číslo parcely, popřípadě je kapitola uvozena krátkou poznámkou. Z ní se např. dozvíme, že dům čp. 37 stál původně jako nadstavba nad panským

vinným sklepem v humně u potoka a teprve později byl postaven na dnešním místě, nebo že dům čp. 113 byl postaven mezi domy č. 110 a 109 asi roku 1909. Vlastním jádrem kapitoly je chronologicky řazený výpis údajů z křestních matrik, matrik sňatků a matrik pohřebních, vztahujících se k osobám, které příslušný dům obývaly. Základní životopisná data obyvatel jsou doplněna o změny majitelů a informace o zásadních přestavbách domu. Tyto malé letopisy jsou dovedeny takřka až do dnešních dní – poslední záznamy jsou datovány od 80. let až do roku 2003. Pro nezaujatého čtenáře na první pohled nezáživné čtení, pro místní jistě mozaika příběhů konkrétních lidí, malých tragédií i radostných událostí, barevná sonda do vlastních kořenů. A samozřejmě skvělá pomůcka pro rodopisce, jemuž autor vlastní pílí a mravenčí prací ušetřil cestu (či spíše cesty) do krajského města a hodiny namáhavého čtení starých matrik. Ale neméně cenné než tyto údaje, ba možná dokonce i cennější jsou a budou právě údaje z posledních desetiletí, neboť díky nim se tato kniha může během několika desítek let sama proměnit v historický pramen. Obzvláště v dnešním systému neustálého utajování a téměř hysterické ochrany údajů o všech i o všem. Doufejme, že autor nebude za odměnu svého vlastivědného nadšení podezírán ze zveřejňování osobních údajů.

Záznam o každém domu dotváří fotografie (nejméně jedna, často však i více), obvykle současné, občas mezi nimi nalezneme i dobové snímky. U mnoha domů najdeme také reprodukcce stavebních plánů. I zde je třeba stejného povzdechnutí jako u reprodukcí map obce. Jak fotografie, tak i stavební plány by si zasloužily větší formát a především kvalitnější grafické provedení. Je však celkem pochopitelné, že publikace, která vznikala vlastním nákladem, možná přímo svépomocí, nechtěla a patrně ani nemohla mít vysoké ambice v oblasti technického zpracování. O něco větší škoda je, že neměla vyšší ambice po stránce formální. Za více méně kosmetickou vadu lze ještě považovat zbytečné opakování některých údajů. Hned u domu čp. 1 je nejprve uvedeno: „22. 9. 1786 nar. Václav – syn Antonína Soviše a Kateřiny“, abychom se o řádek níže dozvěděli, že „11. 12. 1787 zemř. Václav – syn Antonína Soviše a Kateřiny (nar. 22.

9. 1786) ve věku 1 roku na neštovice“ (s. 12). Totéž již ale nelze říci o chybějících citacích pramenů. Vyžadovat klasický poznámkový aparát by bylo vzhledem k povaze díla i okolnostem jeho vzniku zbytečným formalismem, citace každého svazku matryky nefunkčním přívěskem. Jinak je tomu ovšem v případech reprodukcí stavebních plánů, které by si zasloužily odkaz na vlastníka originálu. Totéž platí i o fotografiích, kde by mělo být pokud možno i jméno autora. Vyžaduje to nejen dobrý mrav, ale i autorský zákon. Na konci je sice (pod nadpisem „*Použitá literatura*“!) uveden seznam literatury a pramenů, bohužel ale ve formě, kterou lze stěží považovat za dostačující. Údaj „*Státní okresní archiv Hodonín*“ je tím nejkřiklavějším případem.

Závěrečnou třetinu knihy pak tvoří nejprve soubor několika krátkých úsměvných vyprávění ze života místních lidí (např. „*Rumová příhoda*“), mezi něž je ovšem vložen přehled dějin místního mlýna („*Konec mlynářů v Blatničce*“) a zpráva o vybudování místního vodovodu v polovině 50. let 20. století („*Nový vodovod*“), dále *Historie Blatničky ve fotografii 1900–2002*, přehled obyvatel obce podle sčítání lidu z let 1869 a 1910 a přehled nejdůležitějších událostí v obci za rok 2002. Případně diskuse o vztahu (nebo spíše jeho absenci) k jádru knihy, kterým je tzv. matrika domů, se můžeme s lehkým srdcem vzdát vzhledem k atraktivitě i vypovídací hodnotě, kterou oplývá především soubor fotografií dřívějších obyvatel Blatničky. Ty jsou sice doprovázeny velmi detailním popisem, jméno vlastníka, resp. autora fotografie zde ovšem zase čtenář hledá marně. Cenným genealogickým pramenem je soupis obyvatel, vypsáný (opět bez uvedení zdroje!) ze sčítacích operátů obce Blatnička, uložených ve Státním okresním archivu v Uherském Hradišti, fond Okresní úřad Uherské Hradiště.

Jak vyplynulo z předchozích řádků, trpí recenzované dílo především nedostatky v rovině vizuální a formální. Je ovšem třeba zdůraznit, že všechny výše uvedené výhrady (méně již úpnou absenci jazykových korektur), oslabí, zohledníme-li dostatečně skutečnost, že se jedná o historický spis „nehistorika“ a vydavatelský počín „nenakladatele“, jehož základním hnacím motorem bylo rozvinuté historické vědomí a lokální patriotismus. Podle Hudečkova výčtu v doslovu knihy obsahuje Matrika domů v Blatničce na 540 fotografií a 130 plánek, kromě toho ale také výsledky autorovy trpělivé a důkladné badatelské práce, kterou ocení v první řadě nynější

a ještě více možná budoucí obyvatelé Blatničky. Budoucí historik, bádající nad dějinami obce, si možná občas povzdechne, že musí znovu pátrat po pramenech, ze kterých autor čerpal, ale zcela jistě tuto knihu mnohokrát při svém bádání vezme do ruky. A dost možná také zhodnotí (a věřme, že kladně), jak se podařilo naplnit cíl, který pro svou knihu autor vytyčil: „*O možnosti porovnání života v budoucnosti na vesnici s dobou, kterou právě nyní prožívám, a jak ji vidím, je i tato kniha.*“

Lukáš Čoupek

Marie Zdeňková, Antonín Švehla a Hostivař.
MILPO MEDIA s. r. o., Praha 2003, 152 s.

U příležitosti 130. výročí narození a 70. výročí úmrtí Antonína Švehly (1873–1933) vyšla publikace, která se přiřadila k nemnoha dalším věnovaným životu a dílu tohoto prvorepublikového politika a státníka. Zatímco například autoři dvou nejpodrobnějších biografii – Vladimír Dostál: *Antonín Švehla. Profil československého státníka* (New York 1989) a Daniel Edward Miller: *Antonín Švehla – mistr politických kompromisů* (Praha 2001) – se pokusili detailněji analyzovat význam a podíl prvního muže agrární strany a jednoho z našich státotvůrců na formování domácí politiky, potažmo charakteru republiky, Marie Zdeňková se vydala jinou cestou. Cestou na pomezí stručného portrétu, genealogického exkurzu a vlastivědné práce. Zaměřila se na Antonína Švehlu především jako na hostivařského občana.

Vyprávění autorka otevírá nástinem dějin původně samostatné obce Hostivař, dnes součásti 15. pražského městské obvodu, postupně se přesouvá od prvních dokladů osídlení regionu až do současnosti. Mnohem zajímavější je genealogický přehled rodu Švehlů, od nejstaršího, berní rulou z roku 1654 doloženého Bartoloměje Švehly, až po jeho potomka v osmé generaci Antonína. Podklady byly autorce zapůjčeny ze soukromých zdrojů a posloužily také pro grafické ztvárnění rodokmenu rodu Švehlů na zadní předšádce. Následující, nejdůležitější pasáž knihy o vztahu nejslavnějšího rodáka k Hostivaři, vychází mimo jiné ze vzpomínek pamětníků a pro dotvoření hostivařské kulisy několika desítek let na přelomu 19. a 20. století, jsou použity dochované archivní prameny (např. zápisy sokolského a hasičského sboru), byť není vždy zcela zřejmé, kdy byly

kteří využity. Pro většinu čtenářů to ovšem není podstatné. Další kapitola, věnující se Antonínu Švehlovi coby prvorepublikovému politikovi, přináší všeobecně známé skutečnosti, ale vyzníchá z pochopitelných důvodů být nemohla. Pod názvem *Legenda* se pak skrývá komentovaný přehled pomníků, soch, bust a pamětních desek odhalených v různých koutech republiky a připomínajících Antonína Švehlu, včetně objektů nesoucích jeho jméno. Nechybí také několik kopií dopisů Švehlovi adresovaných nebo jím psaných.

Svojí formou a rozmachem je tato práce, stejně jako jí podobné, donucena se pouze sklouznout po povrchu, stačilo vybrat z dosud publikovaného vhodné informace a přidat k nim regionální souvislosti, ale své poslání srozumitelným a přístupným způsobem seznámit okruh zájemců s daným tématem splňuje. Jako regionální publikaci je možno ji hodnotit jako poctivou, neuchvátanou, z grafického pohledu za milou a zdařilou. Nakreslila další tah ve Švehlově stále neúplném obraze, přináší řadu využitelných informací, nejen genealogicko-topografické povahy. Hodnotné jsou i doprovodné fotografie nebo reprodukce dobových pohlednic.

Knihu opatřil úvodním slovem prezident republiky Václav Klaus, podobně jako třeba práci Roberta Saka o staročeském politikovi Františku Ladislavu Riegrovi na závěr je připojen přehled použité literatury a anglické, německé a francouzské resumé.

Aleš Vyskočil

Jiří Stříbrný. Portrét politika. Masarykova univerzita a Maticе moravská, Brno 2003, 320 s.

Po dlouhých letech už téměř marného čekání k nám dorazily v knižní podobě shromážděné výsledky práce brněnského historika a pedagoga na Historickém ústavu Filozofické fakulty Libora Vykoupila. Monografie vyšla v rámci Knižnice Maticе moravské (jako její 12. svazek) a autor jí vzdal hold jednomu ze svých celoživotních témat. O Jiřím Stříbrném (1880–1955), jeho vztahu k ostatním osobnostem první republiky či o straně národních socialistů vydal řadu dílčích studií, v ucelené formě existovala Stříbrného biografie jako obhájená, leč nepublikovaná disertace. Podařilo se konečně naplnit touhu čekajících?

Myslím, že můžeme říct, že ano. Netroufám si posoudit, zdali se autorovi podařilo excerptovat všechny dostupné relevantní materiály, ostatně

sám připomíná, že výzkum v této oblasti je během na dlouhou trať, ale zřejmě je, že jen za uvedeným přehledem pramenné základny stojí místy až mravenčí archivní výzkum. Díky dlouholetému zájmu o (nejen) politické dějiny první republiky mohl archivní poznatky suverénně zasadit do širšího kontextu, čímž mu v konečné fázi nevyšla pouze na kost oholená nebo balastem vyplněná biografie. Tento stav pak ocení nejen specialisté – historici, ale měli by i více či méně poučení laici. Co tuto knihu dále posouvá do nadstandardní biografické produkce, je dar vládnout srozumitelným, a přitom neotřelým a bohatým jazykem, což nebývá u historiků čtená přednost. Když se pak ke svižnému stylu přidá nadhled a vtip, vezme takovou knihu do ruky i ten, kdo není zrovna skalním příznivcem dané problematiky. Autor přitom nemusel slevit z atributů odborné práce. Dle mého se mu také v dostatečné míře podařilo udržet příslušný odstup, a vyhnout se tak svodům mentálního splynutí s postavou, hrozícího především v případech dlouhodobého badatelského zájmu.

Vykoupil provede čtenáře zákrutami této složité osobnosti, kde, jak sám uvádí, mnohdy zcela splývají Jiří Stříbrný – člověk, Jiří Stříbrný – podnikatel a Jiří Stříbrný – politik a státotvůrce. U osob angažovaných v politice se však jedná o poměrně běžný jev. Nechci zde podrobně pojmenovávat náplň jednotlivých kapitol, vlastně životních etap tohoto prvorepublikového politického matadora, které by se daly v nadsázce shrnout – od pozvolného dobývání vrcholu k střežlivému sestupu, zaviněnému zčásti neovlivnitelným zhoršením povětrnostních podmínek, zčásti špatně zvolenou strategií, a snad i cíle výstupu, a rovněž nevhodnou výbavou.

Autor hodnotí kladně především Stříbrného podíl na přípravě československé státnosti a zásluhy o konsolidaci československé politické scény, které ovšem záhy připravil svými aktivitami první velké vnitřní problémy. Věcně přistupuje ke Stříbrného sklonům k přílišnému politickému pragmatismu, demagogickým a často krajně pravicovým projevům nebo prohlubujícím se osobním antipatiím, které jej postupně připravily o přízeň veškerých významných prvorepublikových politických hráčů. Odmítá jej však zařadit mezi přesvědčené fašisty; rozsudek poválečného Národního soudu, který Stříbrného poslal na doživotí do vězení, hodnotí jako důsledek jeho celoživotní protihradní opozice, spíše nežli jako prokázanou kolaboraci.

Na závěr autor ujišťuje čtenáře, že vydáním knihy jeho zájem o předloženou problematiku rozhodně nekončí, jelikož Stříbrného osudy považuje i nadále za ne zcela objasněné.

Aleš Vyskočil

VINAŘSTVÍ NA MORAVĚ

Vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004 se stal mj. příležitostí moravského zemědělství k ohlédnutí za jedním z tradičních oborů své činnosti – vinařství, a to s ohledem na jeho další budoucnost v nových podmínkách jednotného evropského trhu. Vinařský fond České republiky a firma Orionreal, s. r. o. – Moravská banka vín proto společně s Moravským zemským archivem v Brně, Státními okresními archivy Brno-venkov se sídlem v Rajhradě, Břeclav se sídlem v Mikulově, Hodonín, Uherské Hradiště, Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna a Znojmo a s Archivem města Brna přikročily k několika edičním počínům, které mají upozornit širokou veřejnost na tradice jihomoravského vinařství, poskytnout historikům i etnografům podněty k vyvolání zájmu o zpracování dosud „bílých míst“ v minulosti tohoto důležitého hospodářského odvětví, ale také přispět k jeho propagaci.

První a základní prací je tématický soupis dokumentů z archivních fondů pod názvem *Prameny k dějinám vinařství na Moravě*, Brno 2004, který sestavil kolektiv archivářů pod vedením Kateřiny Smutné. Soupis na 233 stranách obsahuje celkem 5 301 záznamů a podchycuje listiny, aktový materiál, účty, pozemkové a horenské knihy, mapy a plány, typáře a jejich otisky na pečetích, jakož i fotografie a jiný dokumentační materiál k tématu vinařství a vinohradnictví na Moravě tak, jak je zachycen ve stávajících archivních inventářích. Soupis je rozdělen podle jednotlivých archivů, v nichž jsou vždy úvodem uvedeny také základní informace o příslušném archivu, potřebné údaje pro styk s veřejností a celková charakteristika pramenů vztahujících se k tématu ve vymezeném okrese a uložených v konkrétních archivních fondech. V rámci každého okresu je archivní materiál uveden abecedně podle obcí a měst, v rámci obce nebo města pak podle archivních fondů. Fondy Moravského zemského archivu v Brně jsou rozděleny podle tématických okruhů – stavovské a samosprávné fondy, politické fondy, justiční fondy, finanční fondy a sbírky map a plánů, církevní fondy, velkostatky

a organizace založené ministerstvem zemědělství, rodinné archivy a pozůstalosti a průmyslové podniky a družstva. Každý záznam obsahuje inventární číslo nebo signaturu pramene, dále pak obsah dokumentu, a nakonec časový rozsah pramene a pořadové číslo celkového soupisu. Pro snadnější přístup uživatelů je soupis pramenů opatřen místním rejstříkem.

Druhou publikací je *Bibliografie k dějinám a současnosti moravského vinařství*. Jedná se výběrovou bibliografií, kterou sestavili archiváři z knižních fondů a sbírek svých archivů a která doplňuje ediční řadu bibliografií Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a Státní vědecké knihovny v Brně k městu Brnu a k jednotlivým okresům jižní Moravy. Bibliografické záznamy jsou řazeny s ohledem na budoucí uživatele podle jednotlivých teritorií tak, že úvodní části práce zahrnují celomoravskou nebo jihomoravskou oblast, dále vlastní město Brno a lokality z teritoria mimo participující okresní archivy. Poté jsou řazeny záznamy podle jednotlivých okresů při zachování stejného principu předřazení celookresních prací, za nimiž jsou abecedně seřazeny jednotlivé obce a města. Všechny záznamy byly průběžně pročíslvány, takže dílo podchycuje 2462 bibliografických záznamů. Pro snadnější orientaci jsou připojeny rejstříky jmenný a místní, odkazující na pořadové číslo záznamu.

První pracovní výsledky, pořízené na základě uvedeného soupisu archivních pramenů, byly již prezentovány ve dnech 16.–17. září 2004 na konferenci *Historie vinařství na Moravě* a s ní spojené archivní výstavě. Jako katalog k této v archivní oblasti ojedinělé prezentaci vznikla třetí publikace pod názvem *Historie vinařství na Moravě – Pohled do archivních pramenů*, Brno 2004. Katalog připravil Ivan Štarha z dokumentů jihomoravských státních archivů od prvních královských privilegií na vinohrady z 13. století až po aktový materiál měst, obcí a národních podniků v 2. polovině 20. století.

Soupis pramenů i bibliografie k vinařství vznikly ve velmi krátké době, obsahují však nesmírné množství informací k pěstování a šlechtění vinné révy, viničnímu hospodaření a obchodu, vinohradnickým stavebním památkám, vinařskému školství či konzumaci vín nebo odrazu vinařských motivů v komunální sfragistice a heraldice. Odborné veřejnosti se tak do rukou dostává pomůcka, která významně urychlí orientaci a přístup k pramennému bohatství moravských archivů. Technická kvalita tisku

a křídový papír u katalogu výstavy přispívají také k výrazné prezentaci vydavatelů. Na druhé straně se však rychlost přípravy poněkud negativně podepsala na kvalitě edičních úprav – např. u katalogu na straně 3 vypadl hlavní nadpis kapitoly, stejně i na straně 11 u bibliografie. Drobné chyby vyplývají z nedotažených korektur a neověřených úprav (u okresu Uherské Hradiště je např. uveden

Vlčnov jako městečko). Nízký je také náklad publikací (1000 kusů), určených jen pro propagaci vinařských organizací, které vydání umožnily, a pro vnitřní potřebu archivních pracovišť. Lze tedy vyslovit přání, aby připravené práce byly s odstraněnými nedostatky dotisknuty pro další očekávané zájemce.

Jiří Čoupek